

Ημερίδα

«Ο Ρόλος της Επιστήμης & της Τεχνολογίας στα Σώματα Ασφαλείας»

7 Δεκεμβρίου 2016

Χώρος: Αίθουσα Β', Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας & Θεωρίας της Επιστήμης (ΜΙΘΕ), Πανεπιστημιούπολη

Πρώτη συνεδρία: Τεχνολογία, υποκείμενα, πολιτική: η περίπτωση των ελληνικών συνόρων

17.20 - 17.40 Βασίλης Βλάσσης: *Η καταγραφή μεταναστών ως τεχνολογικό σύστημα. Πληροφορία και υποκειμενικότητα σε "διαπραγμάτευση"*

Η έννοια του συνόρου (και κατ'επέκταση του ελέγχου του), είναι μια ρευστή έννοια, που αποκτά νόημα και δυναμική μέσα στην ιστορία, ανάλογα με τις κοινωνικές οικονομικές, πολιτικές και τεχνολογικές συνθήκες. Η σύγχρονη μελέτη τους, διέπεται από μια τριπλής κατεύθυνσης μεταμόρφωση. Αφενός προς ένα σύνορο απεδαικωμένο, όχι πλέον ταυτισμένο με μια γραμμή στο χώμα ή στο χάρτη. Αφετέρου, οι διαδικασίες συνοριακού ελέγχου, χρησιμοποιούν τεχνολογίες οι οποίες όλο και περισσότερο έχουν αναφορά στον ανθρώπινο σώμα. Τέλος, το έργο του συνοριακού ελέγχου, αφορά όλο και περισσότερο, οργανισμούς και actors που δεν είναι αυστηρά κρατικοί.

Η χρήση της τεχνολογίας στο πεδίο του συνοριακού ελέγχου, (όπως και σε άλλα πεδία του κοινωνικού και του πολιτικού), συνοδεύεται από μια «ατμόσφαιρα» εγκυρότητας και ψηφιακού αλάνθαστου, που συνήθως έχει ως στόχο την ενίσχυση του αισθήματος ασφάλειας. Ειδικά το ζήτημα της ταυτότητας των μετακινούμενων πληθυσμών, κυρίαρχο στη συζήτηση που αντιμετωπίζει το μεταναστευτικό ως ζήτημα ασφάλειας, χαρακτηρίζεται από τη διαρκή αναφορά στην αναγκαιότητα της όσο το δυνατόν πληρέστερης καταγραφής των μεταναστών σε διεθνείς βάσεις δεδομένων.

Ωστόσο, η χρήση και ο σχεδιασμός αυτών των τεχνολογικών μέσων, αφενός φαίνονται να είναι ιδιαίτερος ρευστά σε σχέση με το πλαίσιο λειτουργίας τους, και αφετέρου να μην αποτελούν την πανάκεια που θα εξαλείψει το «κενό ασφαλείας» αλλά και τις προβληματικές συμπεριφορές που ανακύπτουν από τον ανθρώπινο παράγοντα.

Στην παρουσίαση αυτή, θα γίνει μια σύντομη αναφορά στα κύρια τεχνολογικά εργαλεία που χρησιμοποιεί η ΕΕ στο πλαίσιο της μεταναστευτικής και συνοριακής πολιτικής της, σε συνδυασμό με κάποια πρώτα συμπεράσματα από την έρευνά μου στα Hotspot της Μόριας στη Λέσβο και στη ΒΙΑΛ της Χίου, στις αρχές του Μάρτη του 2016.

17.40 - 18.00 Βασίλης Γαλής, Βάσω Μακρυγιάννη: *Μετακινούμενοι πληθυσμοί και χειραφετικές πρακτικές: Χώρος και Νέες Τεχνολογίες*

Η εμπλοκή των μεταναστών με τις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ) αποκαλύπτει ένα ευρύ φάσμα πρακτικών αντίστασης, οι οποίες θεσπίζουν "προσωρινές αυτόνομες ζώνες" (TAZ) (Bey 2011) ή/και «ετεροτοπίες» (Foucault 1967, Σταυρίδης 2011), που εκτείνονται από το ανθρώπινο σώμα μέχρι διακρατικά τοπία (Gillespie et al 2016). Η εργασία αυτή ενισχύει το θεωρητικό διάλογο για τη μετανάστευση με νέους τρόπους κατανόησης των συνόρων και του χώρου ως ρευστά, αυτόνομα, καθώς και την προσωρινή σύνδεση ανάμεσα σε ανθρώπους και μη ανθρώπους. Βασιζόμενη σε ευρήματα από την έρευνα πεδίου που διεξήχθη στην Ελλάδα, στοχεύει σε μία συζήτηση γύρω από το πώς ψηφιακές πρακτικές των μεταναστών δημιουργούν νέους χώρους και υλικότητες. Δίνοντας την προσοχή κατά τη συγκρότηση της ολότητας ΤΠΕ/μετανάστες εξετάζει την εμφάνιση πρακτικών πέρα από τα σύνορα, τη δημιουργία κρίσιμης

σημασίας δικτύων αλληλεγγύης καθώς και τους κινδύνους και τα όρια που προκύπτουν κατά τη χρήση των ΤΠΕ. Τέλος, η εργασία επισημαίνει την πρόσφατη μαζική μεταναστευτική εισροή όχι απλώς ως αποτέλεσμα των νεοφιλελεύθερων δογμάτων, αλλά (και) ως μια πράξη ανυπακοής στην Ευρώπη-φρούριο μέσω της δημιουργίας ψηφιακών αστικών αυτόνομων ζωνών.

18.00 - 18.20 Άννα Παπουτσή: Χωρική διαχείριση των μεταναστευτικών πληθυσμών: η περίπτωση των hot-spots στη Λέσβο

Η παρουσίαση του Transcapes αφορά τα Hotspots, το νέο μηχανισμό διαχείρισης μεταναστευτικών πληθυσμών από την ΕΕ, οι οποίοι εκλαμβάνονται από την Ένωση ως εξαιρετική πίεση στην ομαλή διαχείριση των συνόρων της και ως απειλή για τη Συνθήκη Σένγκεν. Εξηγούμε πώς τα Hotspots αποτελούν μια πρώιμη έκφραση αυτού που θα ονομάζαμε ευρωπαϊκό υπερκράτος. Διαβλέπουμε στην συνέντευξη όλων αυτών των διαφορετικών ευρωπαϊκών οργάνων και μηχανισμών κάτω από ένα σχέδιο διαχείρισης της κρίσης, την προοπτική της εφαρμογής παρόμοιων μηχανισμών με αντικείμενο όχι μόνο τα σώματα των μεταναστών αλλά ενδεχομένως και άλλων υποκείμενων, τα οποία ακροβατούν ανάμεσα στην ιδιότητα του πολίτη και του μη-πολίτη. Καθώς οι τεχνολογίες δακτυλοσκόπησης και ταυτοποίησης εξελίσσονται και διευρύνονται, και η πρόσβαση στο άσυλο και στην επικράτεια μιας χώρας γίνεται βάση συγκεκριμένων πλέον κριτηρίων όπως η εθνικότητα, η προοπτική της ανάδειξης οποιουδήποτε ατόμου σε επιθυμητό ή μη επιθυμητό γίνεται πραγματικότητα. Η ανάδειξη λοιπόν κάποιων συγκεκριμένων χαρακτηριστικών ατόμων ή ομάδων σε κύρια χαρακτηριστικά τα οποία μπορούν να εξασφαλίσουν πρόσβαση σε μια επικράτεια και σε μια νόμιμη σχέση με το κράτος, αυτόματα αποκλείει και αδρανοποιεί κάποια άλλα άτομα, που για διαφόρους λόγους δεν κατέχουν τα ζητούμενα χαρακτηριστικά. Η ταχύτητα, ο συνδυαστικός τρόπος και οι ad hoc διεργασίες που κάνουν δυνατό τον μηχανισμό διαχείρισης του hotspot είναι εντυπωσιακά και θα πρέπει να εκληφθούν ως προάγγελος μελλοντικών διεργασιών που δυνητικά θα αφορούν και άλλους πληθυσμούς.

18.20 - 18.50 Συζήτηση

18.50 - 19.00 Διάλειμμα

Δεύτερη συνεδρία: Άνθρωποι σε φακέλους: τεχνικές και πρακτικές καταγραφής πληθυσμών

Συντονιστής ο Σπύρος Τζόκας

19.00 - 19.20 Τάσος Σακελλαρόπουλος: Η τεχνολογία και η απουσία της στις πολιτικές διώξεις της μεταπολεμικής Ελλάδας. Στρατός και Χωροφυλακή: άνθρωποι, ιδέες, δηλώσεις και χρήσεις.

Μπορούμε να πούμε μάλλον με βεβαιότητα ότι η τεχνολογία δεν τιμήθηκε από τις αρχές ασφάλειας κατά την διάρκεια των πολιτικών διώξεων που συνδέθηκαν με τον εμφύλιο πόλεμο, τόσο στην διάρκεια του, όσο και στα χρόνια που ακολούθησαν. Το βασικό εργαλείο για την συγκέντρωση πληροφοριών υπήρξε το δίκτυο παρακολούθησης μέσω μυστικών αστυνομικών αλλά και πολιτών που ανελάμβαναν τον ρόλο αυτό. Η καλλιέργεια του φόβου οδηγούσε στην διάρρηξη προσωπικών, οικογενειακών και κοινωνικών σχέσεων και η ροή πληροφοριών απογύμνωνε την ηθική των σχέσεων. Με αυτά ως κύρια μέθοδο οι άμεσα και έμμεσα συμμετέχοντες στην εαμική αντίσταση βρέθηκαν κατά δεκάδες χιλιάδες σε φυλακές και εξορίες και με αυτήν την μέθοδο

χιλιάδες από αυτούς κατέληξαν στο εκτελεστικό απόσπασμα Η μελέτη του φαινομένου της λειτουργίας του στρατοπέδου της Μακρονήσου αποτελεί ένα εμβληματικό παράδειγμα του τρόπου ηθικής πίεσης για την κάμψη και για την ακύρωση των ανθρωπίνων αντοχών. Μακριά από κάθε τεχνολογία, η μέθοδος βασίστηκε στον σκοτεινότερο πρωτογονισμό και στην σκοτεινότερη πλευρά της ανθρώπινης ύπαρξης

19.20 - 19.40 Χρήστος Φιλιππίδης: *Χαρτογραφώντας το "ανθρώπινο πεδίο": Από το Human Terrain System στην υπολογιστική αντιεξέγερση.*

Σύμφωνα με τα στρατιωτικά επιτελεία, η λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου σηματοδοτεί το πέρασμα σε μία νέα φάση ένοπλων συγκρούσεων, που χοντρικά χαρακτηρίζονται ασύμμετρες. Η ασυμμετροποίηση του πολέμου σημαίνει την εμπλοκή μη κρατικών ένοπλων ομάδων στις εχθροπραξίες και τούτο απαιτεί από τις στρατιωτικές μηχανές νέες εννοιολογήσεις του εχθρού, νέες προβληματοποιήσεις του επιχειρησιακού περιβάλλοντος και νέες πρακτικές πολέμου. Ο κλάδος της αντιεξέγερσης, που συγκροτείται ήδη από τη δεκαετία του '50, αναλαμβάνει να διαχειριστεί τις νέες ασύμμετρες προκλήσεις, κατανοώντας εξ αρχής πως η αντιμετώπιση των επαναστατικών και εθνικοαπελευθερωτικών πολέμων δεν είναι ένα ζήτημα που άπτεται της παραδοσιακής τακτικής. Σύμφωνα με τις μιλιταριστικές αναγνώσεις, ο άτακτος εχθρός, στερούμενος επιχειρησιακών δυνατοτήτων και εφοδίων, αποφεύγει την ανοιχτή σύγκρουση με συμβατικά μέσα. Αντιθέτως, εκείνο το στοιχείο που του δίνει πλεονέκτημα έναντι των τακτικών δυνάμεων είναι η σχέση που διατηρεί με τον εκάστοτε τοπικό πληθυσμό. Και τα επιτελεία της αντιεξέγερσης κατανόησαν πως σε αυτή ακριβώς τη σχέση θα έπρεπε πλέον να επέμβουν· ο πληθυσμός μετατράπηκε σταδιακά σε ένα νέο πεδίο επέμβασης. Έτσι, κάνουν την εμφάνισή τους η έννοια του «ανθρώπινου πεδίου» και μια σειρά από νέες μεθόδους και τεχνολογίες που αφορούν τη χαρτογράφηση και τη διαχείρισή του. «Αναλυτική των συμπεριφορών», «ανάλυση κοινωνικών δικτύων» και «κοινωνικο-πολιτισμική μοντελοποίηση» συνιστούν κάποιες μόνο από τις όψεις αυτής της νέας μεθοδολογίας. Και όπως αποδεικνύουν οι σύγχρονες πρακτικές της *Υπολογιστικής Αντιεξέγερσης* (Computational Counterinsurgency) και το πρόγραμμα *Human Terrain System*, ο ρόλος των κοινωνικών επιστημόνων στις νέες αυτές στρατιωτικές τεχνολογίες καθίσταται πλέον πρωταγωνιστικός.

19.40 - 20.00 Γιώργος Ματτές, Αντώνης Βραδής: *Η επιστήμη της αστυνομίας σε ψηφιακά περιβάλλοντα*

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι να συμπεριλάβει τις βάσεις δεδομένων των σωμάτων ασφαλείας στο ραντάρ της κοινωνικής ανάλυσης. Πιο συγκεκριμένα στόχος είναι η πρόβλεψη του εγκλήματος σε ψηφιακά περιβάλλοντα βασισμένα στις σπουδές επιστήμης τεχνολογίας, στη γεωγραφία και την άσκηση δημόσιας πολιτικής και το πώς συγκροτείται αυτό που ονομάζουμε «επιστημονική αστυνόμευση» ή «επιστήμη της αστυνομίας». 'Big data', 'data mining', 'crime analysis', 'geographic profiling', 'data visualization', 'crime mapping', 'predictive analytics': η σημασία αυτών των τεχνικών βασίζεται στον τρόπο που ορίζουν την τεχνολογία. Αυτοπαρουσιάζονται ως ουδέτερες και απροβλημάτιστες. Επομένως ιδιαίτερο ενδιαφέρον αποκτά ο τρόπος που τα Σώματα Ασφαλείας συγκροτούν την εικόνα της αποτελεσματικότητας και της ουδετερότητας στη βάση της τεχνοκρατίας και του επιστημονισμού. Οι στατιστικές έρευνες, τα εγκληματολογικά εργαστήρια, τα πληροφοριακά συστήματα κλπ. ενσωματώνουν τις βασικές παραδοχές για την επιστήμη και την τεχνολογία (ουδετερότητα, εγκυρότητα, πρόοδος) και επιτελούν την έννομη ισχύ ή διαφορετικά το δίπτυχο Νόμος-και-Τάξη. Η εμπειρική μελέτη που θα παρουσιάσουμε πραγματοποιήθηκε πάνω στο σύστημα προβλεπτικής αστυνόμευσης SMF/qlikView που χρησιμοποιεί η σουηδική αστυνομία της περιοχής Skåne.

20.00 - 20.30 Συζήτηση

20.30 - 20.45 Αριστοτέλης Τύμπας, Στάθης Αραποστάθης: *Σύνοψη των εργασιών της ημερίδας*

Συμμετοχές:

Αραποστάθης, Στάθης: Επίκουρος καθηγητής του ΜΙΘΕ (ΕΚΠΑ)
Βλάσσης, Βασίλης: Υποψήφιος διδάκτωρ του ITU-Copenhagen
Βραδής, Αντώνης: Λέκτορας της Γεωγραφίας (Loughborough University), ερευνητής του ΚΕΑΕ, ερευνητής του Transcapes
Γαλής, Βασίλης: Αναπληρωτής καθηγητής του ITU-Copenhagen
Μακρυγιάννη, Βάσω: Υποψήφια διδάκτωρ της Αρχιτεκτονικής (ΑΠΘ)
Ματτές, Γιώργος: Υποψήφιος διδάκτωρ του ΜΙΘΕ (ΕΚΠΑ), ερευνητής του ΚΕΑΕ
Παπουτσή, Άννα: Υποψήφια διδάκτωρ του πανεπιστημίου του Birmingham, ερευνήτρια του Transcapes
Σακελλαρόπουλος, Τάσος: Μέλος των ΑΣΚΙ και υπεύθυνος στα Ιστορικά Αρχεία του Μουσείου Μπενάκη.
Τζόκας, Σπύρος: Διδάκτωρ του ΜΙΘΕ (ΕΚΠΑ), διδάσκων του ΕΑΠ
Τύμπας, Αριστοτέλης: Αναπληρωτής καθηγητής του ΜΙΘΕ (ΕΚΠΑ)
Φιλιππίδης, Χρήστος: Διδάκτωρ της Αρχιτεκτονικής (ΕΜΠ)
Φωτιάδης, Αποστόλης: Δημοσιογράφος και συγγραφέας